

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ:

ИЗВЈЕШТАЈ о оцјени урађене докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно вијеће Природно-математичког факултета Универзитета у Бањој Луци на 223. сједници одржаној 18.03.2020. године донијело је Одлуку број: 19/3.669/20 од 18.03.2020. године, којом је именовало Комисију за оцјену и одбрану завршене докторске дисертације под називом „Туристичка валоризација развојних потенцијала Бање Слатине“ докторанта мр Саше Милинковића у сљедећем саставу:

1. Др Мирко Грчић, редовни професор, Географски факултет, Универзитет у Београду, ужа научна област: Друштвена географија, председник,
2. Др Миленко Живковић, ванредни професор, Природно-математички факултет, Универзитет у Бањој Луци, ужа научна област: Регионална географија, ментор
3. Др Весна Рајчевић, вадни професор, Природно-математички факултет Универзитет у Бањој Луци, ужа научна област: Физичка географија, коментор,
4. Др Миломир Лојовић, ванредни професор, Висока школа за туризам и хотелијерство, Требиње, ужа научна област: Предузетничка економија, члан

- 1) Навести датум и орган који је именовано комисију;
- 2) Навести састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, научно-наставног звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање и назива универзитета/факултета/института на којем је члан комисије запослен.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

- 1) Саша (Драган) Милинковић;
- 2) 23.12.1973., године, Лакташи, СФРЈ;
- 3) Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, Географске основе туризма и екологије, Магистар туризма и екологије;
- 4) Филозофски факултет, „Природно-географски потенцијали и туристички ресурси Бање Врућице“, Физичка и друштвена географија, 11.07.2013. године;
- 5) Физичка и друштвена географија, Магистар туризма и екологије;
- 6) Докторска дисертација је према Закону о Универзитету Републике Српске, пријављена на Природно-математичком факултету Универзитета у Бањој Луци 2017. године, на Студијском програму географија.

- 1) Име, име једног родитеља, презиме;
- 2) Датум рођења, општина, држава;
- 3) Назив универзитета и факултета и назив студијског програма академских студија II циклуса, односно послједијипломских магистарских студија и стечено стручно/научно звање;
- 4) Факултет, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране магистарског рада;
- 5) Научна област из које је стечено научно звање магистра наука/академско звање мастера;
- 6) Година уписа на докторске студије и назив студијског програма.

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

- 1) Наслов докторске дисертације: Туристичка валоризација развојних потенцијала Бање Слатине
 2) 25.01.2018. године, Одлука Сената Универзитета у Бањој Луци, број 02/04-3.183-63/18 о прихватању теме

3) Докторска дисертација је урађена у складу са Правилником о садржају, изгледу и дигиталном репозиторијуму докторских дисертација на Универзитету у Бањој Луци. Обухвата сљедећа поглавља и дијелове:

1. Поглавље „Увод“ написано је од 2. до 14. стране у тексту и садржи три потпоглавља: Појам туризма, Туристичка валоризација и Туристички потенцијал. Наведена потпоглавља разматрају туризам као феномен и могућности његове валоризације;

2. Поглавље „Теоријско-методолошке основе рада“ написано је од 16. до 28. стране, чинећи сљедећа потпоглавља: Предмет и циљ истраживања, Просторно, временско и дисциплинарно одређење предмета истраживања, Хипотетички оквир истраживања, Методолошки концепт истраживања, Значај и допринос истраживања, Коришћење и истраживање минералних вода. Наведено поглавље на теоријским основама обрађује проблематику истраживачког приступа у дисертацији.

3. Поглавље „Природно-географски фактори развоја Бање Слатине“ написано је у два потпоглавља од 30. до 103. стране: Туристичко-географски положај и Физичко-географски фактори; Туристичко-географски положај разматра однос према емитивним центрима туристичке тражње, док физичко-географски фактори настали радом унутрашњих и спољашњих сила Земље детерминишу у дисертацији фундаменталне могућности туристичке валоризације.

4. Поглавље „Антропогеографски фактори развоја Бање Слатине“ написано је од 105. до 148. стране, а садржи шест потпоглавља: Археолошке карактеристике, Историјски развој Слатине, Историјски развој насеља и његове функције, Демографске карактеристике, Валоризација вреднијих објеката и архитектонских цјелина, Етнографске туристичке вриједности. Ово поглавље поред комплексне валоризације вриједних објеката у Бањи Слатини, третира и вредновање етнографских туристичких вриједности;

5. Поглавље „Привреда“ написано је од 150. до 166. стране у три потпоглавља: Пољопривреда, Шумарство и Индустрија, те на свеобухватан начин презентује и вреднује досадашњи, али и потенцијални развој укупне привреде Бање Слатине;

6. Поглавље „Инфраструктура“; написано је у пет потпоглавља од 168. до 186. стране: Саобраћај, Водоснабдијевање и диспозиција отпадних вода, Енергетика, Отпад, Зелене површине. С обзиром да инфраструктурни системи представљају битан фактор развоја, а ниво њихове изграђености и развијености корелира са укупном развијеношћу средине и друштва у којем се налазе, те да туристички развој умногоме зависи од квалитетне инфраструктуре, овом поглављу је у дисертацији посвећена значајна пажња;

7. Поглавље „Животна средина“ написано је од 188. до 219. стране, а састоји се од осам потпоглавља: Заштита ваздуха, Заштита вода, Заштита тла, Заштита од буке, Заштита биодиверзитета, Зонирање, Мониторинг, Индикатори заштите животне средине. Праву туристичку вриједност представља само добро очувана и квалитетна животна средина. Изворни и добро очувани комплексни природни туристички мотиви омогућавају квалитетан садржај боравка и остваривање значајних економских, здравствених, рекреативних и других ефеката. Сходно томе, у дисертацији је велика пажња посвећена стању и унапређењу елемената животне средине, а посебно биодиверзитета;

8. Поглавље „Просторно и урбанистичко планирање туризма“ написано је од 221. до 242. стране. Просторно планирање дефинише опште стратешке циљеве дугорочног просторног развоја, уређења и заштите одређеног просторног обухвата, њених еколошких, социјалних и економских подсистема, као и основна планска рјешења и политике развоја са нагласком на општим и посебним циљевима просторног развоја. Истовремено, даје опште смјернице и нуди конкретна рјешења у оној мјери у којој је сагледана реална могућност у сарадњи са локалном заједницом;

9. Поглавље „Одрживи развој“ написано је од 244. до 270. стране. Одрживи или усклађени развој туризма интегралним приступом акценат ставља на: остварење економског профита, очување животне средине, афирмације социјалног интегритета, његовања културних особености локалног становништва и оптимално задовољење туристичких потреба. Уважавањем наведених принципа у управљању одрживим туризмом, могу се остварити бројне предности за велики број сегмената: туристичка привреда, туристи, локалне заједнице, субјекти и промотери заштите животне средине, као и друштво у цјелини. Интегралан приступ одрживом туризму, уважава специфичности свих поменутих сегмената, подстичући јачање њихових заједничких интереса.

10. Поглавље „Историјат туризма, смјештајни капацитети, промет и различити облици туризма“ написано је од 272. до 320. стране, у четири поглавља: Историјат туризма, Смјештајни капацитети, Промет туриста, Различити облици туризма. У овом поглављу на детаљан и свеобухватан начин представљене су могућности развоја различитих врста туризма Бање Слатине;

11. Поглавље „Менаџмент дестинације“ написано је од 322. до 358. стране у шест поглавља: Планирање, Организовање, Вођење, Контрола, Управљање квалитетом, Стратегијски менаџмент. Управљање дестинацијом игра веома важну улогу у усмјеравању многих, често конфликтних питања која се јављају у туризму. У том смислу, главну улогу у развоју дестинације добијају механизми за координацију и сарадњу, које чине партнерства заинтересованих страна за развој и управљање, координисано стратешко планирање и планирање менаџмента дестинације. Стога, презентована опјена ланца вриједности, као и формулисање стратешких циљева развоја Бање Слатине у оквиру дисертације, представља битан сегмент у циљу постизања конкурентске предности у односу на друге бањске туристичке дестинације.

12. Поглавље „Маркетинг дестинације“ написано је од 360. до 405. стране у три потпоглавља: План маркетинга, Брендирање, Бренчмаркинг. Ефективност и ефикасност рада менаџера дестинације и политике коју они воде, огледа се у степену успјешности на плану усклађивања и координације рада низа појединачних субјеката укључених у туристичко привређивање. На нивоу туристичке дестинације морају бити координисане активности које се односе на доношење различитих стратегија туристичког маркетинга, који захтијева стручан и суптилан приступ. То су разлози због којих је ситуациона и SWOT-анализа, као и формулисање квантитативних и квалитативних циљева у дисертацији детаљно анализирано. Поред тога, приступило се формулисању глобалне стратегије, те приједлогу брендирања Бање Слатине као туристичке дестинације.

13. Поглавље „Развојни и управљачки модели туризма Бање Слатине“ написано је од 407. до 440. стране. Ово поглавље, између осталог, дефинише опште циљеве развоја Бање Слатине, затим разматрајући различите врсте туризма третира сегменте, мотиве доласка и факторе успјеха дестинације, те варијабле развоја туристичке дестинација Бања Слатина;

14. Поглавље „Анкетна истраживања“ написано је од 442. до 462. стране. Упитник је конципиран у складу са дефинисаним циљевима истраживања и постављеним истраживачким хипотезама. Сврха упитника је прикуљање конкретних података од стране испитаника који као корисници бањских услуга, или као домицилно становништво имају најрелевантнија мишљења и ставове везане за ниво развоја туризма у Слатини, као и њеног укупног развоја, те размишљања и препоруке у вези унапређења укупног живота у Слатини.

Закључак је написан од 463. до 471. стране, и односи се на синтезу развојних могућности, које уједно представљају и интегралну рекапитулацију дисертације.

Литература и извори са интернет адресама се налазе од 472. до 483. стране, а садже потпуни списак литературе штампаног и електронског облика који је коришћен током израде дисертације.

Спискови табела, схема, графикона, скица, карата, слика су написани од 483. до 492. стране.

Прилози се налазе од 493. до 505. стране, састоје се из Анкетних листова, карата, планова, нацрта и друге документације.

4) Докторска дисертација под наведеним насловом написана је на 505 страна ћириличним писмом компјутерског текста А4 формата, у оквиру које се налази 104 табеле, 30 слика, 40 схема, 25 графикона, 10 карата и 3 скице. Списак коришћене литературе износи 170 извора, уз 20 интернет извора. Дисертација обухвата следећа поглавља: Увод, Теоријско-методолошке основе рада, Природно-географски фактори развоја Бање Слатине, Антропогеографски фактори развоја Бање Слатине, Привреда, Инфраструктура, Животна средина, Просторно и урбанистичко планирање туризма, Одрживи развој, Историјат туризма, смјештајни капацитети, промет и различити облици туризма, Менаџмент дестинације, Маркетинг дестинације, Развојни и управљачки модели туризма Бање Слатине, Анкетна истраживања, Закључак, Литература и извори са интернет адресама, Спискове табела, схема, графикона, скица, карата и слика, те Прилоге.

- 1) Наслов докторске дисертације;
- 2) Вријеме и орган који је прихватио тему докторске дисертације
- 3) Садржај докторске дисертације са страничењем;
- 4) Истаћи основне податке о докторској дисертацији: обим, број табела, слика, шема, графикона, број цитиране литературе и навести поглавља.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

1) Бањски туризам се заснива на коришћењу термалних, термоминералних и минералних вода, у сврху: лијечења, рехабилитације и рекреације. Највећи обим туристичког промета у Републици Српској, мјерен бројем ноћења, оствари се у бањама. Једино, Бања Врућица располаже оптималном инфра и супраструктуром која омогућава прихват великог броја туриста. Наведена чињеница се базира на дугогодишњој квалитетној валоризацији њених укупних туристичких потенцијала. Заправо, сви остали бањски центри имају секундаран значај, гдје структуру гостију углавном чине пацијенти на рехабилитацији чији се боравци финансирају из средстава Фонда здравственог осигурања. Нажалост, управо Бања Слатина представља најеклатантнији примјер оваквог приступа. Утолико више, детаљна анализа природногеографских потенцијала и предлога њихове адекватне туристичке валоризације, треба да допринесе превазилажењу наведеног стања. Сходно томе, циљ истраживања је да се утврде сви релевантни потенцијали, односно параметри који имају, или могу да имају утицај на развој туризма у Бањи Слатини. Ријеч је о анализи укупних фактора који детерминишу обим и садржај свих потенцијалних туристичких услуга у Бањи Слатини.

У последњих неколико деценија, многе туристичке земље и у оквиру њих туристичке дестинације и предузећа су се претежно оријентисала ка економским параметрима, тј. остваривању што већег профита. Вођени овим интересом носиоци туристичке понуде су ријетко поклањали пуну пажњу заштити природних ресурса и животне средине. Наведено јасно показује, да туризам уколико његов развој није контролисан може врло лако нарушити квалитет животне средине и природних ресурса. Рјешење овог проблема би требало бити у адекватној валоризацији туристичких мотива заснованој на принципима одрживог развоја туризма.

Одрживо коришћење природних ресурса треба да успостави оптималан однос између економских, еколошких и социолошких циљева експлоатације. Такав приступ коришћењу природних ресурса и развоја одрживог туризма потенцира његов интердисциплинарни карактер. Актуелни трендови теже ка развијању нових врста туризма у циљу подстицања хармоније са природом, као и равнотеже између носилаца понуде и туристичке клијентеле.

Бањски туризам је врста туризма, који своју понуду базира углавном на природним потенцијалима одређеног туристичко-бањског локалитета. У наведени потенцијал спада и Бања Слатина, о којој је са аспекта туристичке информисаности до сада било релативно мало података. Потенцијални посјетиоци који су имали одређена сазнања о Бањи Слатини су у правилу били информисани о њеној терапијској вриједности термоминералне воде, а много мање о рекетивним и другим туристичким потенцијалима.

О Бањи Слатини није написано ниједно значајније систематско дјело, а цијенећи туризам као мултидисциплинарну и интердисциплинарну научну област, која проучава феномен туризма као савремене људске активности, било је неопходно написати један комплексан истраживачки рад, који својим приступом превазилази досадашње стереотипе и униформну методологију. Наравно, ријеч је о веома озбиљном изазову, који захтијева и нови приступ у процесу валоризације бањског туризма, уопште. У том смислу, ова дисертација комплексно приступа валоризацији наведене туристичке дестинације, детаљном анализом укупних фактора који детерминишу обим и садржај свих потенцијалних туристичких услуга у Слатини.

Предмет рада обухвата насеље Слатина и бањски комплекс у којима се идентификују, класификују, рангирају и процјењују капацитети свих природногеографских и друштвеногеографских потенцијала од значаја за досадашњи и перспективни развој Бање Слатине у оквиру бањског туризма на подручју Републике Српске.

Основни циљ рада је истраживање потенцијала савременог перспективног туризма у Бањи Слатини, односно анализа модела туристичке валоризације у складу са принципима одрживог развоја Бање Слатине и детерминацији каузалитета између природногеографске и друштвеногеографске основе и могућег оптималног развоја Бање Слатине, те прогнозе могућих трендова, ефеката и посљедица развоја туризма, као водеће привредне активности у Бањи Слатини. Из тога произлазе и друштвени циљеви истраживања дефинисани као директне и индиректне бенефиције туристичке дестинације, посљедишно квалитетнијој валоризације њених укупних ресурса. Друштвени циљеви истраживања се односе на директне и индиректне користи које може имати, прије свега, Слатина као туристичка дестинација, али и други бањски туристички центри.

Полазну хипотезу дисертације чини став да су ресурси и квалитетна животна средина основ и оквир одрживог развоја одређеног географског простора. Треба имати на уму да је туризам по својој природи динамична и дисперзивна активност, често склона стихијности и деградацији природне средине, ако није програмски заснована и контролисана планским и организационим мјерама. Да би се развој туризма у наредном периоду учинио одрживим, неопходно је формирање нових

туристичких производа, валоризованих на принципима одрживог развоја. То је став који одређује радну хипотезу, која гласи:

X1: Квалитетна валоризација укупних природних потенцијала Бање Слатине представља кључан фактор развоја њеног туризма.

X2: Развој туризма у Бањи Слатини зависи од унапређења укупне понуде.

X3: Хетерогеност туристичких потенцијала Бање Слатине намеће потребу промјене концепта вредновања њених ресурса.

X4: Ако су природни потенцијали кључан услов развоја здравственог туризма и уопште туризма у Слатини – њихово очување је примарни циљ одрживог развоја Бање Слатине.

2) Од 130 библиографских јединица које су коришћене приликом израде дисертације, овдје су наведене оне које се непосредно тичу бањског туризма, или Бање Слатине као туристичке дестинације.

- Белиј, С. М., *Трансформација бања Србије у савремене центре spa и wellness туризма*, Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Географски факултет, Београд, 2016.
- Црногорац, Б. Ч., *Хидрологија I – подземне воде*, "АРТПРИНТ", Бањалука, 2009.
- Црногорац, Ч., et al., *Слив Турјанице (физичко-географска и еколошка истраживања)*, Арт принт, Бања Лука и Географско друштво Републике Српске, 2012.
- Черовић, С., *Стратегијски менаџмент у туризму*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2009.
- Ђерковић, Б., *Извјештај о хидрогеолошким радовима на терену бање Слатина*, Геоинжењеринг, Сарајево, 1984.
- Економски институт Бањалука: *Слатина – концепција дугорочног развоја*, 1983.
- Erfurt, Patricia J., *An assessment of the role of natural hot and mineral springs in health, wellness and recreation tourism*, PhD thesis, James Cook University, 2011.
- Главаш, С., Тохол, Н., Јоловић, Б., *Програм санитарне заштите изворишта термоминералних вода бање "Слатина"*, Републички завод за геолошка истраживања, Зворник, 2008.
- Global Spa Summit, *Spas and the Global Wellness Market: Syneries and Opportunities*, 2010.
- Грчић, М., *Туристичко планирање и уређење простора – Биљешке са предавања*, Природно-математички факултет Бањалука, 2002.
- Група аутора, *Валоризациона основа културно-историјског и природног наслеђа Слатине*, Завод за заштиту споменика културе и природе, Бања Лука, 1985.
- Јовичић, Д., *Менаџмент туристичких дестинација*, s.n., Београд, 2000.
- Јовичић, Д., *Стање и перспективе бањског туризма у Србији*, Гласник српског географског друштва, 88., Бр. 4, Београд, 2008., 3-18.
- *"Комплетна физичко-хемијска анализа минералне воде у Бањи Слатини и стручно мишљење о њеној терапијској вредности"*, Институт за рехабилитацију, Београд, 2001.
- Kotler, P., Keller, K. L., *Marketing menadžment*, 15. издање, Data Status, Београд, 2017.
- Максин-Мићић, М., *Туризам и простор*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2008.
- Максин, М., et al., *Менаџмент природних и културних ресурса у туризму*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2009.
- Милановић, М. М., Љешевић, А. М., Миљинчић, А. М., *Екоменаџмент*, Географски факултет, Универзитет у Београду, Београд, 2012.
- Миљинковић, С., *Природногеографски потенцијали и туристички ресурси Бање Врућице*, Магистарски рад, Филозофски факултет Источно Сарајево, 2012.
- Миљинковић, С., Црногорац, Ч., "Бања Слатина - стварност и перспективе развоја" *Научни скуп са међународним учешћем/зборник радова, "Географско образовање, наука и пракса – развој, стање и перспективе"*, Ивањица 2013./Географски факултет Београд 2014., стр. 401-411.
- Миљинковић, С., Црногорац, Ч., "Туристички ресурси Бање Врућице – стање и перспективе развоја" *Научни скуп са међународним учешћем/зборник радова, "Географско образовање, наука и пракса – развој, стање и перспективе"*, Ивањица 2013./Географски факултет Београд 2014., стр. 413-423.
- Миошић, Н., *Програм истраживања термоминералних вода Бање Слатине*, Геоинжењеринг, Сарајево, 1982.
- *Одлука о проглашењу Парк шуме "Слатина"*, "Службени гласник Републике Српске", бр. 67/16 2016.
- Пецељ, М., *Биоклиматска анализа бањских мјеста у Републици Српској у функцији развоја туризма*, Докторска дисертација, Бања Лука, Природно-математички факултет, 2011.
- Попеску, Ј., *Менаџмент туристичке дестинације*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2011.
- *Приједлог за заштиту Парк шуме "Слатина"*, Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, Бањалука, 2016.

- *Просторни план општине Лакташи, 2014-2034.*, Институт за грађевинарство, урбанизам и екологију Републике Српске, Бања Лука, 2018.
- Smith, M., Puczek, L., *Health and wellness tourism*, London: Butterworth Heinemann, 2009.
- Станковић, М. С., *Туристичка географија*, "А.М.И.Р". Београд, 1994.
- Станковић, М. С., *Бање Србије*, Завод за уџбенике, Београд, 2009.
- Станковић, С., *Туризам-заштита и валоризација*, Српско географско друштво, Београд, 2003.
- *Урбанистички план Слатине, 1986-2005*, Урбанистички завод Бања Лука, 1986.
- *Урбанистички план „Слатина“ за период 2007-2022 године*, Пројект а.д. Бања Лука, 2011.
- Вујић, М., et al."прир.", *Црква брвнара у Малом Блашку*, Српско просвјетно и културно друштво "Просвјета", Лакташи, 2000.

3) Очекивани резултати и доприноси су уско везани за задатке израде рада, односно, презентацију и актуелизацију широког спектра питања, који су у функцији изналажења оптималнијих рјешења за развој туризма Бање Слатине. Рад треба да помогне реализацији укупног управљања, а такође и да пружи неопходну основу стратешким плановима будућег развоја.

Полазећи од претпоставке, да се развој туризма треба заснивати рационалном кориштењу природне средине, неопходно је усклађивање интереса између субјеката који се залажу за строгу заштиту животне средине, туристичке привреде и мјеродавних институција. Због тога научно истраживање има за циљ развој спознаја о утицају модалитета валоризације туристичких ресурса Бање Слатине на одрживи развој туризма. Поред тога, дат је критички осврт на питања заштите животне средине, ослањајући се на савремена научна достигнућа из наведене области.

Допринос дисертације се огледа у проширивању теоретских (са)знања о валоризацији природних ресурса и друштвених потенцијала. Допринос се манифестује и у развијању модела управљања природним ресурсима, који уважавају економске, еколошке, социолошке и друге компоненте одрживог развоја туризма.

Такође, допринос предложене тезе се може сагледати у оквиру дефинисања смјерница за унапређење приступа валоризацији туристичких ресурса Бање Слатине. Такав приступ олакшава улогу управљачким структурама и иницира виши степен одговорности у располагању туристичким ресурсима. Практични допринос се односи на критичку анализу добијених резултата и препорука у правцу превазилажења уочених проблема у циљу квалитетнијег развоја туризма. Укупна резултати чине базу основу, доносиоцима одлука у сфери развоја туризма, за дефинисање стратешких циљева у развоју и управљању Бањом Слатином, као туристичком дестинацијом.

4) Научни допринос докторске дисертације се огледа у комплексној валоризацији природних и друштвеногеографских ресурса и туристичких мотива Бање Слатине, анализе привредних потенцијала, те инфраструктурних система и могућности њихове оптимизације и унапређења. Заштити елементарна животне средине је дата посебна пажња, наглашено на биодиверзитет, у коме Парк шума "Слатина" заузима посебну позицију, са акцентом на потребу зонирања и мониторинга већег дијела слатинског подручја. Предлози просторно-планских мјера кореспондирају са оптималним коришћењем и унапређењем туристичких активности, али и укупног живота у Бањи Слатини. Приступ усклађеном (одрживом) развоју туризма је по својој структури врло комплексан и базира се на подједнаком уважавању пет компоненти: остварење економског профита, очување животне средине, афирмација социјалног интегритета, оптимално задовољење туристичких потреба и његовање културних особености локалног становништва. То подразумијева да је одрживи развој туризма у Бањи Слатини истраживан и разматран, између осталог, у складу са међународним стандардима и индикаторима одрживог развоја: еколошким, економским и социјалним. Еколошки капацитет се односи на максималан степен туристичког коришћења простора, а да при том не дође до еколошке деградације. Економски капацитет је одговор на контролу развоја Бање Слатине, њеног процеса планирања, потреба туриста и пружа одговор на стварни допринос туризма локалној економији. Социјални капацитет разматра однос броја туриста и домицилног становништва, затим, однос запослености локалног становништва у сектору услуга и даје одговор о дужини трајања боравка туриста у Бањи Слатини. На детаљан и свеобухватан начин су представљене могућности развоја различитих врста туризма Бање Слатине. У раду су извршене разне врсте анализа, као што је ситуациона и SWOT-анализа, а формулисање квантитативних и квалитативних циљева у дисертацији је детаљно анализирано. Поред тога, приступило се формулисању глобалне стратегије, те приједлогу брендирања Бање Слатине. Дефинисањем развојних и управљачких модела туризма Бање Слатине формулисани су општи циљеви развоја Бање Слатине, а разматрањем различитих врста туризма исцрпно су третирани сегменти, мотиви доласка и фактори успјеха дестинације, те варијабле развоја Бање Слатине као туристичке дестинације. Анкетна истраживања вршена преко неколико група испитаника дала су додатне одговоре на питања везана за недостатке понуде и могућности

унапређења укупног амбијента Бање Слатине као туристичке дестинације.

- 1) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и представити проблем, предмет, циљеве и хипотезе;
- 2) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан (водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету);
- 3) Навести допринос тезе у рјешавању изучаваног предмета истраживања;
- 4) Навести очекиване научне и прагматичне доприносе дисертације.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

1) Анкетно истраживање је вршено путем Упитника за анализу ставова и сугестија посјетилаца Бање Слатине (интерни и екстерни корисници услуга) и домицилног становништва. Истраживање је спроведено на територији бањског комплекса и претежно урбаног дијела Слатине за домицилно становништво. За кориснике бањских услуга анкети се приступило у двије групе – једна група су итерни, а друга група екстерни клијенти. Испитивање је вршено личним контактом “лицем у лице” и комуникацијом приликом анкетања.

Током процеса истраживања није постојала могућност коришћења података неких ранијих истраживања у Слатини везано за бањски туризам. Инструменти испитивања су били упитници прецизно формулисаних питања. Упитник је концептиран у складу са дефинисаним циљевима истраживања и постављеним истраживачким хипотезама. Сврха упитника је била прикупљање конкретних података од стране испитаника који као корисници бањских услуга, или као домицилно становништво имају најрелевантнија мишљења и ставове везане за ниво развоја туризма у Слатини, као и њеног укупног развоја, те размишљања и препоруке у вези унапређења укупног живота у Слатини.

Процес анкетног истраживања је вршен у три фазе: прикупљање података, сређивање и груписање података и анализа. Ријеч је о осамдесет анкетних листова за интерне бањске госте, тридесет за екстерне госте и тридесет анкетних листова за резиденте Бање Слатине. Анкетно истраживање је извршено током љета 2019. године. Прикупљени подаци су сређени (груписани) рангирањем и графичким приказивањем, а интерпретација резултата је презентована текстуално уз примјену графичких поступака.

2) Приступ истраживању комплексне проблематике одрживог развоја туризма у Бањи Слатини и валоризацији њених потенцијала је изузетно сложен и заснива се на мултидисциплинарности и корелацији више истраживачких метода. Основне теоријско-методолшке поставке рада су базиране на географским, односно туристичко-географским истраживањима. У том смислу, издваја се неколико метода и приступа истраживању:

Аналитички метод истраживања је обухватио анализу низа фактора значајних за развој бањског туризма. Овим методом су анализирана својства вода, а нарочита пажња је била посвећена анализи здравствено-љечилишних функција бањског туризма у Бањи Слатини. Поред тога, аналитички метод је обухватио и детаљну инвентаризацију осталих природних и антропогених туристичких мотива, који могу бити у функцији одрживог развоја бањског туризма.

Метод непосредног теренског истраживања подразумијевао је првенствено инвентарисање природних и антропогених мотива у близини бањско-љечилишног центра.

Метод синтетизовања се базирао на синтези свих добијених параметара који су важни за оцјену садашњег стања и могућности будућег развоја бањског центра Бање Слатине, али и цијелог ужег слатинског краја. Тако је синтеза обухватила и евиденцију свих комплементарних туристичких мотива који могу да унаприједи туристичку понуду и поспјеше могућност туристичког развоја у бањском центру.

Историјско-генетски метод је коришћен у сврху детаљније анализе постојећег стања, те карактеристика и тенденција даљег развоја. Овај метод је важан за учовање и дефинисање развоја бањског туризма на простору Бање Слатине.

Упоредни (компаративни) метод је коришћен у сврху поређења туристичких мотива и објеката, одређивања њихове привлачности и значаја за будући развој туристичке привреде, те за њихово вредновање и хијерархијско рангирање. Овај метод може бити користан у компарацији квалитета (индикације и контраиндикације) љековитих вода, издашности извора љековитих вода, особености минералних, термалних и термоминералних вода.

Математичко-статистички метод је неопходан у процесу обраде података добијених из различитих извора. Статистичка документација, обрада статистичких података и њихов приказ путем табела, графика и дијаграма, неопходна су основа за истраживање туристичких кретања и добијање

детаљнијих сазнања о квантитативним карактеристикама бањског туризма у Бањи Слатини. Резултати добијени коришћењем овог метода су омогућили бољи увид у стање и перспективе бањског туризма (прије свега у виду промета туриста, броја ноћења, и анализа сезонског карактера туризма у туристичком центру).

Картографски метод је карактеристичан како за картографска, тако и за туристичко-географска истраживања. Овај метод је коришћен у сврху што прегледнијег и адекватнијег приказивања географског простора, објеката, појава, процеса и односа у њему, релевантних за предмет овог рада.

Поред наведених метода још су коришћени индуктивни, дедуктивни, дескриптивни и метод системске анализе.

1. Примјењене методе истраживања су адекватне и научно утемељене.

2. Приликом пријаве докторске дисертације наведено је да ће се вршити анализа воде (физичка, хемијска, микробиолошка) у референтном лабораторију ПМФ-а у Бањој Луци и то: температура воде, ВРК5, сатурација, рН, електропроводљивост, турбидитет, суспендоване материје, амонијачни, нитратни и нитритни азот, ортофосфати и сулфати. Микробиолошки: аеробне хетеротрофне и мезофилне бактерије, укупне колиформне бактерије, фекалне колиформне бактерије, протеус врсте, *Salmonella* и *Shigella*, сулфиторедукујуће клостридије, *Pseudomonas aeruginosa*, фекалне стрептококе и ентерококе. Узорковање је требало бити извршено у асептичним условима према прописаној процедури (Каракашевић, 1967; Шкунца-Миловановић и сар., 1990). Физичко-хемијске карактеристике воде представљају значајне показатеље стања одређеног екосистема и уз биолошку компоненту дају потпунију слику о еколошким условима водене средине, па је онемогућавањем и спречавањем од стране надлежних у „Др Мирослав Зотовић“ овог вида истраживања, онемогућен значајан увид у стање квалитета и карактеристика воде, те је, сходно томе, у дисертацији коришћена анализа урађена 2011. године.

3. Као што је већ наведено, онемогућена је анализа термо-минералне воде, а поред тога недостају одређени статистички подаци броја ноћења, те прецизна оцјена стања индикатора варијабилног развоја туристичке дестинације Бање Слатине. Остали испитивани параметри се крећу у границама прихватљивог.

4. Статистичка обрада доступних података је адекватна.

1) Објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;

2) Дати кратак увид у примјењени метод истраживања при чему је важно оцијенити сљедеће:

1. Да ли су примјењене методе истраживања адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
2. Да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
3. Да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
4. Да ли је статистичка обрада података адекватна.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

1) Коришћењем утврђене научне методологије и литературе, реализована је већина постављених циљева и потврђена главна хипотеза да квалитетна валоризација укупних природних и других потенцијала Бање Слатине представља кључан фактор развоја њеног туризма, те да би се развој туризма у наредном периоду учинио одрживим, неопходно је формирање нових туристичких производа, валоризованих на принципима одрживог развоја. Такође, потврђено је да развој туризма у Бањи Слатини зависи од унапређења укупне понуде, јер је досадашњи приступ развоју Бање Слатине био углавном стихијског карактера, без јасне визије развоја са честим опструкцијама које су довеле до тога да се Бања Слатина, као туристичка дестинација, налази на самим почецима туристичког развоја. Наведено наводи на закључак да хетерогеност туристичких потенцијала Бање Слатине намеће потребу промјене концепта вредновања њених ресурса. Имајући у виду да Бања Слатина својим туристичко-географским положајем, амбијенталним и пејзажним карактеристикама посједује атрибуте за веома квалитетним развојем конгресног, спортско-рекреационог и излетничког туризма, а да је до сада фаворизован искључиво здравствени (физијатријски) сегмент развоја, намеће се закључак за потребом проширења туристичке понуде. Допринос истраживања је, између осталог, везан за презентацију и модалитете валоризације и коришћења природних потенцијала, као кључног услова развоја туризма, тј. њиховог очувања као примарног циља одрживог развоја Бање Слатине.

Имајући у виду, да је туризам по својој природи динамична и дисперзивна активност, врло често долази до стихијности и деградирања природне средине ако није програмски заснована и контролисана планским и организационим мјерама. У раду је доказано да усмјеравање искључиво на један вид понуде (здравствени туризам), не иде у прилог ни еколошкој, а ни економској одрживости. Да би се развој туризма у наредном периоду учинио одрживим, неопходно је формирање нових туристичких производа, валоризованих на принципима одрживог развоја.

2) Добијени резултати јасносу презентовани, правилно, логички и јасно тумачени, при чему је аутор докторске дисертације испољио веома висок степен критичности у раду. Резултати су приказани различитим методолошким поступцима, анализом широког спектра питања у оквиру обрађиване теме.

3) Приступ проблематици ове студије омогућио је комплексно научно сагледавање појава и процеса, те просторно-функционалног односа и веза унутар просторне структуре Бање Слатине. Извршена је њихова идентификација, анализа динамике развоја и законитости њихових манифестација. Посебно је указано на развојне проблеме и модалитете њихових рјешења. Приступом проблематици ове студије омогућено је комплексно научно сагледавање појава и процеса, те просторно-функционалних односа и веза унутар просторне структуре Бање Слатине указано на развојне проблеме и модалитете њихових рјешења. Приликом валоризације природних туристичких вриједности, коришћен је модификовани модел - Обренић Ј., Бјељац Ж., Терзић А., (2015). У питању је парцијални метод који има тенденцију да се обухвати што више аспеката у вредновању, и да на основу нумеричких показатеља изрази поједине категорије туристичких вриједности. Поменути моделом је доказано да природни туристички мотиви имају значај за развој туризма у Бањи Слатини. У оквиру детаљне валоризације антропогеографских туристичких вриједности, посебно треба истаћи приступ валоризацији Старе цркве у Малом Блашку, као једином споменику културе са националне Листе споменика на територији општине Лакташи. Валоризација је рађена вишеструком методом – Du Cros, 2000; Du Cros, 2001, и Квантитативно-квалитативном методом туристичке валоризације. Анализом индикатора одрживог развоја туризма Бање Слатине указано је на недостатак класичних туристичких садржаја, затим на неодрживост пласмана услуге искључиво корисницима Фонда здравственог осигурања, те на низак степен укључености производа и радне снаге локалног мјеста у укупном привређивању бањског комплекса итд. Оцјеном ланца вриједности туристичке дестинације Бања Слатина, идентификовани су субјекти тј. активности које учествују при стварању вриједности коначне понуде туристичке дестинације. SWOT-анализом Бање Слатине су детаљно представљене снаге, могућности и пријетње, али и уочен велики број слабости. Дефинисање стратегије засноване на објективној SWOT анализи претпоставља више развојних могућности у области туристичке понуде Бање Слатина и њеног окружења. Портфолио Бање Слатине је показао да је Бања у погледу пружања услуга искључиво оријентисана према бањским услугама, јер доминантно преовлађују пацијенти на рехабилитацији.

Друштвена заједница детаљније ће се упознати с истраживањима и карактеристикама стања развоја туризма у Бањи Слатини, као и начинима валоризације широког спектра туристичких мотива. Цјелокупна јавност и пракса, примјеном принципа одрживог развоја туризма, заснованог на објективно могућој валоризацији потенцијала Бање Слатина, може имати користи кроз боље информисање о постојећим потенцијалима, промовисање свијести о очувању квалитетне животне средине и геонаслјеђа у циљу укупног развоја. Досадашња истраживања Бање Слатина углавном су се заснивала на општим чињеницама и поребама уже праксе, а не на комплексном мултидисциплинарном приступу апликативног карактера за потребе комплексне валоризације простора.

- 1) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;
- 2) Оцијенити да ли су добијени резултати јасно приказани, правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
- 3) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

1) Научна вриједност докторске дисертације се огледа у доприносу развоја мултидисциплинарног приступа (физичкогеографски, антропогеографски, просторно планирање, одрживи развој, туристички менаџмент и др.) валоризације туристичке дестинације. Дисертацијом се даје допринос теоријским спознајама и моделима управљања ресурсима у одрживом развоју туризма, дефинишу се смјернице за унапређење приступа валоризацији туристичких ресурса Бање Слатине. Генерално, дисертација чини референтну основу за дефинисање циљева и стратегије управљања Бањом Слатином као туристичком дестинацијом.

2) На основу укупне оцјене дисертације Комисија предлаже да се докторска дисертација под називом „Туристичка валоризација развојних потенцијала Бање Слатине“ прихвати, а кандидату мр Саши Миљковићу одобри одбрана.

1) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;

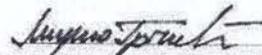
2) На основу укупне оцјене дисертације комисија предлаже:

- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана,
- да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни или измијени) или
- да се докторска дисертација одбија.

Датум: 04.05.2020.

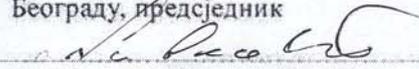
ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.

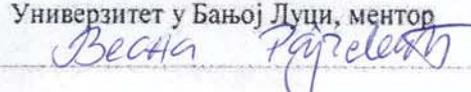
Др Мирком Грчић, ред. проф.
Географски факултет, Универзитет у
Београду, председник

2.

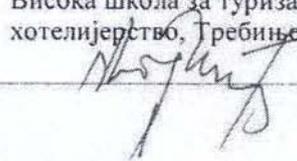
Др Миленко Живковић, ванр. проф.
Природно-математички факултет,
Универзитет у Бањој Луци, ментор

3.

Др Весна Рајчевић, ванр. проф.
Природно-математички факултет,
Универзитет у Бањој Луци, коментор

4.

Др Миломир Лојовић, ванр. проф.
Висока школа за туризам и
хотелијерство, Требиње, члан

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложење, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.